
Arab tilining kelajagi: globalizatsiya va zamonaviy muammolar

Nurali Mavlonov
n.mavlonov@mail.ru

O'qituvchi,
Sharqshunoslik universiteti

Annotatsiya *Ushbu maqola arab tilining globalizatsiya sharoitidagi holati, zamonaviy muammolar va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari tahlil qiladi. Globalizatsiyaning arab tiliga ijobiy va salbiy ta'sirlari, xususan, ingliz tilining ta'siri, "Arabizi"ning tarqalishi, raqamli texnologiyalar va adabiy an'analarning o'rni ko'rib chiqiladi. Klassik adabiyotdan (Qur'oni Karim, jahiliya she'riyat) va zamonaviy manbalardan (adabiyot va ijtimoiy tarmoqlar) iqtiboslar orqali arab tilining madaniy va lingvistik ahamiyati yoritiladi. Maqola ta'lim islohotlari, raqamli kontentni kengaytirish va xalqaro hamkorlik orqali arab tilining global miqyosda saqlanib qolishi va rivojlanishi imkoniyatlarini muhokama qiladi.*

Kalit so'zlar *Arab tili, globalizatsiya, lingvistik muammolar, Arabizi, raqamli texnologiyalar, klassik adabiyot, zamonaviy adabiyot, ta'lim islohotlari, lahjalar, xattotlik*

Будущее арабского языка: глобализация и современные проблемы

Нурали Мавланов
n.mavlonov@mail.ru

Преподаватель,
Восточный университет

Аннотация *В данной статье анализируется состояние арабского языка в условиях глобализации, современные проблемы и перспективы дальнейшего развития. Будут рассмотрены положительные и отрицательные последствия глобализации для арабского языка, в частности влияние английского языка, распространение "Арабизи", роль цифровых технологий и литературных традиций. Культурное и лингвистическое значение арабского языка освещается через цитаты из классической литературы (Коран, джахилия поэзия) и из современных источников (литература и социальные сети). В статье обсуждаются возможности сохранения и развития арабского языка в глобальном масштабе посредством образовательных реформ, расширения цифрового контента и международного сотрудничества.*

Ключевые слова *Арабский язык, глобализация, лингвистические проблемы, Арабизи, цифровые технологии, классическая литература, современная литература, образовательная реформа, диалекты, каллиграфия*

The future of the Arabic language: globalization and modern problems

Nurali Mavlonov

n.mavlonov@mail.ru

Teacher,

Oriental University

Annotation

This article analyzes the state of the Arabic language in the context of globalization, modern problems and prospects for future development. The positive and negative effects of globalization on Arabic, in particular the influence of the English language, the spread of "Arabizi", digital technologies and the role of literary traditions, are examined. Through quotes from classical literature (Quran Karim, Jahiliyya poetry) and modern sources (literature and social networks), the cultural and linguistic significance of the Arabic language is highlighted. The article discusses the possibility of global survival and development of Arabic through education reform, digital content expansion, and international cooperation.

Key words

Arabic, globalization, linguistic problems, Arabizi, digital technologies, classical literature, modern literature, educational reform, dialects, calligraphy

Kirish

Arab tili — ming yillik tarixga ega boy madaniy meros va dunyoda yuz millionlab odamlar tomonidan ona tili sifatida soʻzlanadigan til. Bugungi kunda arab tili nafaqat Arab dunyosida, balki butun dunyo boʻylab siyosiy, iqtisodiy, ilmiy va madaniy aloqalarning muhim vositasi hisoblanadi. Biroq globalizatsiya jarayonlari, texnologik taraqqiyot va zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy oʻzgarishlar arab tilining rivojlanishi va saqlanishi oldida yangi muammolar va chaqiriqlarni yuzaga keltirmoqda.

Globalizatsiya sharoitida ingliz tili va boshqa xalqaro tillarning taʼsiri kuchayib, arab tilining oʻziga xosligi va mavqei xavf ostida qolmoqda. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar va internetning kengayishi arab tilining yangi shakllarini va kommunikatsiya usullarini shakllantirishga imkon bermoqda. Ushbu jarayonlar arab tilining kelajagi, uning saqlanishi, rivojlanishi va zamonaviy muammolariga yangi yondashuvlarni talab qiladi.

Arab tili, semit tillari oilasiga mansub boʻlib, dunyoda 400 milliondan ortiq odamlarning ona tili hisoblanadi va Islom dunyosining muqaddas tili sifatida alohida ahamiyatga ega (Versteegh, 2014). Biroq, globalizatsiya jarayonlari, texnologik rivojlanish va ijtimoiy oʻzgarishlar arab tilining bugungi holati va kelajagiga jiddiy taʼsir koʻrsatmoqda. Ushbu maqola arab tilining globalizatsiya sharoitidagi oʻrni, u duch kelayotgan zamonaviy muammolar va kelajakdagi rivojlanish istiqbollarini tahlil qiladi.

Globalizatsiyaning arab tiliga taʼsiri

Globalizatsiya tillarning oʻzaro taʼsiri va dominant tillarning, xususan, ingliz tilining tarqalishiga olib keldi. Arab dunyosida ingliz tili taʼlim, biznes va ommaviy axborot vositalarida tobora kengroq qoʻllanilmoqda (Al-Jarf, 2017). Bu jarayon arab tilining ijtimoiy hayotdagi mavqeiga tahdid solmoqda, ayniqsa yosh avlod orasida. Masalan, ijtimoiy tarmoqlarda arab yozuvidan koʻra lotin harflari bilan yozilgan "Arabizi" deb ataladigan aralash til shakli keng tarqalmoqda. Bu til shakli arab tilining standart shaklidan uzoqlashishga va lahjalarning ustunlik

qilishiga olib kelmoqda (Bassiouney, 2020). Masalan, zamonaviy Misr yoshlari orasida ijtimoiy tarmoqlarda "كيفك" (kayfak, ya'ni "yaxshimisan?") so'zi o'rniga "keefik" yoki "kifak" kabi lotin harfli shakllar ishlatilmoqda, bu esa arab tilining xattotlik an'alaridan uzoqlashishni ko'rsatadi (Alsharhan, 2021).

Klassik arab adabiyotidagi boy an'alar globalizatsiya sharoitida o'z ahamiyatini saqlab qolishga harakat qilmoqda. Masalan, Qur'oni Karimning tili arab tilining eng muqaddas va muhim shakli sifatida global miqyosda o'rganiladi va qo'llaniladi. Qur'onda aytiladi: "إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ" (Biz uni arabcha Qur'on qilib nozil qildik, shoyadki aql yuritasizlar) (Qur'on, 12:2). Bu oyat arab tilining ravonligi va uning ilohiy ahamiyatini ta'kidlaydi (Versteegh, 2014). Biroq, globalizatsiya sharoitida bu tilning kundalik hayotda qo'llanilishi kamaymoqda, chunki yoshlar ko'proq ingliz tiliga yoki aralash shakllarga o'tmoqda.

Jahiliya davri she'riyatidan Imru' al-Qaysning mashhur "Mu'allaqa"sidagi misralar arab tilining adabiy boyligini ko'rsatadi: "قفا نبك من ذكرى حبيب ومنزل" (To'xtang, sevikli va uning maskanini eslab yig'laylik). Bu misralar arab tilining nafisligi va chuqur poetik ifodasini namoyish etadi (Allen, 2000). Biroq, zamonaviy adabiyotda, masalan, Misrlik yozuvchi Alaa Al Aswany'ning "Yacoubian Building" romanida arab tilining kundalik shakli va lahjalarga urg'u berilgan, bu esa global adabiyotda arab tilining zamonaviy shaklini targ'ib qiladi (Al Aswany, 2004).

Al Aswany o'z asarida arab tilining ijtimoiy kontekstdagi o'zgarishlarini ko'rsatib, global o'quvchilar uchun uni jozibador qiladi. Globalizatsiyaning ijobiy ta'sirlari ham sezilarli. Raqamli platformalar va sun'iy intellektning rivojlanishi arab tilidagi kontentni kengroq auditoriyaga yetkazish imkonini berdi. Masalan, Google Translate va Microsoft Translator kabi vositalar arab tilida matn tahlili va tarjima imkoniyatlarini rivojlantirmoqda (Alsharhan,

2021). Shu bilan birga, arab tilidagi ijtimoiy tarmoq kontenti, masalan, Twitter (hozirgi X) platformasidagi hashtaglar, arab tilining global miqyosda tarqalishiga yordam bermoqda. Misol tariqasida, "العربية_لغة_الضاد#" (Arab tili – dad harfi tili) kabi hashtaglar arab tilining o'ziga xos xususiyatlarini targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi (Bassiouney, 2020). Bundan tashqari, Netflix kabi platformalarda arab tilidagi seriallar, masalan, "Al Hayba" yoki "Jinn", global auditoriyaga arab tilining zamonaviy shakllarini yetkazmoqda.

Biroq, globalizatsiya arab tilining xattotlik an'alariga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Klassik arab xattotligi, masalan, Kufiy yoki Nasx uslublari, global dizayn va san'atlarda ishlatilmoqda, ammo ularning estetik qiymati ko'pincha lingvistik mazmundan ajralib qolmoqda (Osborn, 2008). Bu holat arab tilining madaniy boyligini targ'ib qilishda foydali bo'lsa-da, uning lingvistik asoslarini saqlashda qiyinchiliklar keltirib chiqaradi.

Zamonaviy muammolar

1. Lahjalar va standartlashtirish masalasi

Arab tilining eng katta muammolaridan biri uning mintaqaviy lahjalarga bo'linganligidir. Misr, Suriya, Mag'rib va Xalij lahjalari o'zaro tushunishni qiyinlashtiradi va zamonaviy standart arab tili (Modern Standard Arabic, MSA) kundalik muloqotda kam qo'llaniladi (Versteegh, 2014). Bu holat arab tilining rasmiy sohalarda, masalan, ta'lim va ommaviy axborot vositalarida, samarali ishlatilishini cheklaydi.

2. Ta'lim tizimidagi muammolar

Arab tilini o'qitish metodologiyasi ko'pincha eskirgan bo'lib, zamonaviy talablarga javob bermaydi. Ko'pgina arab mamlakatlarida ta'lim tizimi klassik arab tiliga urg'u beradi, ammo bu til kundalik hayotda kam qo'llaniladi (Al-Jarf, 2017). Natijada, talabalar arab tilining amaliy ko'nikmalarini o'zlashtira olmaydi va ingliz tiliga ustunlik berishadi.

3. Raqamli dunyodagi cheklovlar

Garchi internet arab tilidagi kontentni kengaytirish imkonini bersa-da, arab tilidagi raqamli resurslar hali ham cheklangan. Vikipediyaning arabcha versiyasi, masalan, inglizcha yoki fransuzcha versiyalarga nisbatan ancha kichikroq (Bassiouney, 2020). Bundan tashqari, sun'iy intellekt va mashinaviy o'qitish tizimlarida arab tilining to'liq qo'llanilishi uchun yetarli ma'lumotlar bazasi mavjud emas (Alsharhan, 2021).

Kelajak istiqbollari

Arab tilining kelajagi bir nechta omillarga bog'liq. Birinchidan, ta'lim tizimida islohotlar zarur. Zamonaviy metodologiyalar, masalan, immersiv o'qitish va raqamli vositalardan foydalanish, arab tilini yoshlar orasida jozibador qilishi mumkin (Al-Jarf, 2017). Ikkinchidan, arab tilidagi raqamli kontentni ko'paytirish uchun davlatlar va xususiy sektor hamkorligi muhimdir. Masalan, Dubay va Qatarda boshlangan raqamli loyihalar arab tilidagi ilmiy va adabiy resurslarni kengaytirishga xizmat qilmoqda (Alsharhan, 2021).

Uchinchidan, arab tilining global ta'sirini oshirish uchun xalqaro hamkorlikni rivojlantirish zarur. UNESCO kabi tashkilotlar arab tilini global miqyosda targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi (Bassiouney, 2020). Shu bilan birga, arab tilining o'ziga xos xususiyatlarini, masalan, uning xattotlik va adabiy an'alarini saqlab qolish uchun madaniy loyihalarga sarmoya kiritish lozim.

Xulosa

Globalizatsiya jarayoni arab tilining rivojlanishi va saqlanishi uchun yangi imkoniyatlar bilan birga jiddiy muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ingliz tili va boshqa xalqaro tillarning keng tarqalishi, texnologik

yangiliklarning tez sur'atda rivojlanishi arab tilining mavqeini zaiflashtirish xavfini tug'dirmoqda. Shu bilan birga, raqamli platformalar va kommunikatsiya vositalari arab tilining yangi shakllarini yaratish, uni yosh avlod orasida ommalashtirish uchun qulay imkoniyatlar taqdim etmoqda.

Arab tilining kelajagi uning til siyosati, ta'lim tizimi, madaniy qadriyatlarni saqlash va zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashuviga bog'liq. Tilni rivojlantirish va saqlash borasida samarali strategiyalar ishlab chiqish, global jarayonlarga moslashish hamda yangi avlodni arab tiliga qiziqtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu tariqa, arab tili nafaqat o'zining tarixiy va madaniy merosini saqlab qoladi, balki zamonaviy dunyoda o'z o'rnini mustahkamlab, rivojlanishda davom etadi.

Arab tili globalizatsiya sharoitida ham o'z ahamiyatini saqlab qolish imkoniyatiga ega, ammo bu jarayon bir qator muammolarni yengishni talab qiladi. Lahjalar xilma-xilligi, ta'lim tizimidagi cheklovlar va raqamli dunyodagi yetishmovchiliklar arab tilining rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Biroq, zamonaviy texnologiyalar, ta'lim islohotlari va xalqaro hamkorlik orqali arab tili kelajakda yanada muhim o'rin egallashi mumkin. Arab tilining boy tarixi va madaniy merosi uni global miqyosda saqlab qolish va rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar beradi.

Xulosa qilib aytganda, arab tilining kelajagi globalizatsiya sharoitida muvozanatli yondashuv va zamonaviy muammolarga samarali yechimlar topishga bog'liq bo'lib, bu tilning dunyo tillari qatorida o'z mavqeini saqlab qolishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Al Aswany, A. (2004). *The Yacoubian Building*. American University in Cairo Press.

2. Al-Jarf, R. (2017). *Arabic language teaching in the digital age: Challenges and opportunities*. Journal of Language Teaching and Research, 8(2), 210-218.
<https://doi.org/10.17507/jltr.0802.03>
3. Allen, R. (2000). *An introduction to Arabic literature*. Cambridge University Press.
4. Alsharhan, A. (2021). *Digital transformation and Arabic language processing: Challenges and prospects*. International Journal of Computational Linguistics, 12(3), 45-59.
5. Bassiouney, R. (2020). *Arabic sociolinguistics: Issues and perspectives* (2nd ed.). Edinburgh University Press.
6. Osborn, J. R. (2008). *The type of calligraphy: Writing, print, and technologies of the Arabic alphabet*. University of California Press.
7. Versteegh, K. (2014). *The Arabic language* (2nd ed.). Edinburgh University Press.